

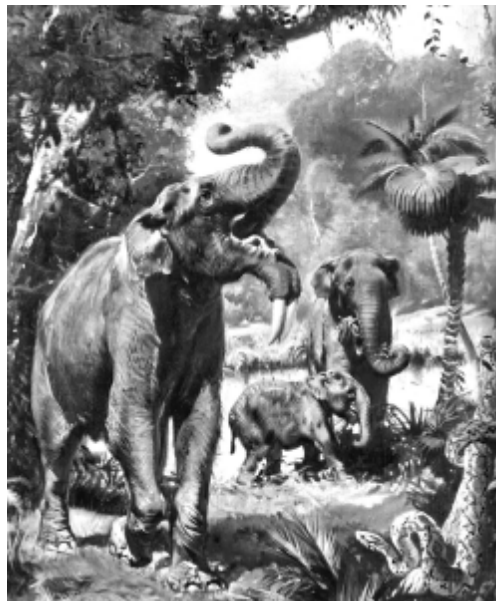
Unikátny nález treťohorného slona

V zbierkach Malokarpatského múzea v Pezinku sa nachádza interesantný nález skameneného zuba, ktorý objavili robotníci Šíroký a Wolf pri odkrývaní tehelnej jamy v r. 1906. Po vyše polstoročí od objavenia sa fosília (v roku 1969) dostala kúpou od rodiny J. Šírokého do vtedajšieho Malokarpatského vinohradníckeho múzea.

Počas pátrania po okolnostiach objavu sme narazili na písomnosti dejateľa, botanika J. L. Holubyho, žijúceho v Pezinku, obsahujúce údaje o identickom náleze zuba, ktorý popisom a vyobrazením s poškodeniami zodpovedá exempláru uloženému v múzeu. Skamenelina bola zapožičaná Holubymu na štúdium v r. 1913 od nomenovaného nálezcu treťou osobou. Holuby napr. vo svojom zápisníku píše: „...navštívil som tu v Pezinku sloven. vinohradníka Patoprstého... inteligentného mladého muža, ktorý mi ukázal jako pást' veliký čřenový zub (či z hrocha?), vykopaný vo velikej tehelní v terciérnom (?) piesku, kde ležal medzi viac kusov väčších kostí, ktoré vzal direktor tehelne...“. Na inom mieste opätovne spomína nálezové okolnosti: „tam, kde sa tu vykreslený zub pri pezinskej tehelní našiel, bolo aj viac kusov kostí, a nachodí sa tam aj hnedé uhlie, ktoré v tehelní na palivo potrebujú...“.

Objav Holubyho očividne zaujal, pri identifikácii požiadal o radu priateľa J. Klvaňu, riaditeľa gymnázia v Kyjove na Morave, ktorý zub správne priradil pravekému slonovi rodu *Deinotherium*. Navštívil aj riaditeľa pezinskej tehelne u ktorého uvidel identické, avšak o

čosi menšie zuby. Je zrejme, že v starej tehelnej jame sa našli fosílie zuby, a akiste i kosti, minimálne jedného deinotéria. O objave mal Holuby pripravenú i správu do vtedajšieho Zborníka slovenskej muzeálnej spoločnosti, ktorá však nevyšla pre odchod sadzačov do bojov 1. svetovej vojny.

Deinotherium na olejomaľbe Z. Buriana.

V roku 2004 sme fosíliu postúpili na rozbor Dr. P. Holcovi z Katedry geológie a paleontológie UK v Bratislave. Zub podľa analýzy reprezentuje ľavú hornú stoličku mladého jedinca pravekého chobotnatca druhu *Deinotherium giganteum*.

Pezinok predstavuje piatu lokalitu na Slovensku s nálezmi týchto pozoruhodných zvierat (Devínska

Nová Ves, Madunice, Borský Mikuláš, Drahovce). Datovanie pezinského exempláru náleží do mladších treťohôr, konkrétnejšie do epochy neskorého miocénu (pred 11,5–5,3 mil. rokov).

Ukazuje sa, že pôvodným domovom deinotérií bola Afrika, odkiaľ sa rozšírili do Európy a Ázie. Žili v blízkosti vodných tokov a jazier, v prostredí s bohatou subtropickou vegetáciou a teplomilnou faunou. Zvyškom po takomto poraste je v tehelnej jame sa nachádzajúca hnedouhoľná vrstva. Tvar zubov deinotérií poukazuje na to, že slúžili na spracovávanie listia. Typické pre tieto tvory sú kly, ktoré boli na rozdiel od súčasných slonov zahnuté nadol vychádzajúc zo sánky. Dospelý jedinec druhu *Deinotherium giganteum* dosahoval približne výšku

dnešných slonov. Druh *Deinotherium gigantissimum* bol dokonca ešte mohutnejší.

V spojitosti so zmenami klímy a životného prostredia koncom treťohôr (t. j. do 1,8 mil. rokov pred súčasnosťou) tieto teplomilné zvieratá, spolu s ďalšími pozoruhodnými tvormi, v Európe a v Ázii vymierajú. Najdlhšie (do štvrtohôr) sa udržali v Afrike, kde boli i svedkami vývoja človeka. Éra chobotnatcov sa však v Európe zďaleka nekončila, deinotéria vystriedali odolnejšie, stepnému prostrediu prispôbené rody slonov. Ich posledným reprezentantom bol i u nás hojne zastúpený mamut ľadových dôb. Je zaujímavé, že J. L. Holuby podľa sprostredkovanej informácie uvádza z pezinskej tehelne aj zub mamuta, ktorý získalo múzeum vo Viedni. Z tehelne pochádzajú aj iné paleontologické nálezy. Nemožno vylúčiť, že táto lokalita ešte nepovedala pri skamenelinách posledné slovo.

Písomnosti J. L. Holubyho dokladajú, popri ďalších činnostiach, i jeho záujem o poznanie vyhynutých foriem života, teda o paleontológiu.

Július Vavák
Malokarpatské múzeum
v Pezinku

Šampionát v orientačnej cyklistike

V dňoch 28. a 29. apríla sa uskutočnia v Pezinku medzinárodné majstrovstvá Slovenskej republiky v orientačnej cyklistike. Na pretekoch, ktoré budú zároveň aj Českým pohárom, sa zúčastní 320 pretekárov zo šiestich krajín.

Centrum pretekov bude v Základnej škole Orešie v grinavskej časti. V sobotu je štart o 14.00, v nedeľu o 9.30 hod.

Organizátor pretekov – Klub orientačného behu Sokol Pezinok – sa obracia na občanov a majiteľov vinohradov, hlavne v časti Grinava, aby boli k pretekárom pri ich prejazde po uliciach a vo vinohradoch ohľaduplní, aby nedošlo k zbytočným úrazom. (mo)

Cibulák 2007 sa blíži

Zasvätení vedia, že „cibulák“ to nie je iba názov pre svojráznu špeciálu – omastený chlieb s cibuľou, či karlovarský porcelán s „modrejma cibulkama“, ale aj meno divadelného festivalu, ktorý od roku 1987 láka pod ochranné krídla Pezinka milovníkov divadla a všetkého, čo k tomu patrí. Organizátor festivalu OZ Pezinské rozprávkové divadlo práve v týchto dňoch dokončuje program Cibuláku, ktorý sa uskutoční v dňoch **21. – 23. júna**. Podrobné informácie prinesieme v budúcom čísle. Získate ich aj na www.cibulak.sk. (pb)

REKLAMA